

Studiewijzer Aardrijkskunde 11vwo_T6

Als een les wegens ziekte uitvalt dan kan je zelfstandig door werken.

	Datum	Lesinhoud	Jaaragenda
9	27 feb t/m 56 mrt	Krokusvakantie	
10	6 t/m 12 mrt	<p>Politieke ontwikkelingen in Azië (PowerPoint) http://nos.nl/artikel/624590-urk-legt-het-af-tegen-vietnam.html en andere nieuws items</p> <p>Boek: Zuidoost-Azië hoofdstuk 7 Introductie §1&2; opdrachten 8 t/m 12</p>	<p>Mondelingen 12H/V-10M/H examenklassen gewoon les Stage 9^e klas Do: Sectorwerkstuk 19:30-21.00 u Einde blok 2</p>
11	13 t/m 19 mrt	<p>Toetsbespreken</p> <p>Introductie §3; Schema over de ontwikkeling van de globalisering (ophalen oude lesstof vorig schooljaar). Zelfwerken §3; opdrachten 13 t/m 18.</p>	<p>Ma/Di/Wo/Vr Mondelingen 12H/V-10M/H examenklassen gewoon les Stage 9^e klassen Wo: 13.30 inhaalmoment Do: Bovenbouwconferentie Vr: cijfers ingevoerd 9 t/m 11</p>
12	20 t/m 26 mrt	<p>Introductie §4; PowerPoint.</p> <p>Zelfwerken §4; opdrachten 19 t/m 24. Niet af in de les is huiswerk.</p>	<p>Toneelweek 11D Vr: opvoering 11D</p>
13	27 mrt t/m 2 april	<p>Examenklas opgeven herkansingen</p> <p>Introductie §5 (industrie); indicatoren en de ontwikkeling van een land. Zelfwerken §5; opdrachten 25 t/m 31. Niet af in de les is huiswerk. Uitleg over de type economie</p>	<p>Ma: uitdelen ex.dossiers Do/Vr: herkans.(max 3) 12h/v Do: vakouderavond Vr: Mentormoment</p>
14	3 t/m 9 apr	<p>Artistikweek 12^e klassen</p> <p>Introductie §5 (diensten); oefening met de atlas. Zelfwerken §5; opdrachten 32 t/m 33 is huiswerk. Film over Singapore met kijkvragen</p>	<p>Artistikweek Ma/Di: beeldend Wo/Do: muziek Vr: Dans Za:Toneel</p>
15	10 t/m 16 apr	<p>§6; opdrachten 34 t/m 40. Niet af is huiswerk</p>	<p>Koorweek + Do gewoon les Di: ex. Dossier tekenen 10M/H Wo: ex. Teken en 12H/V Wo: inhaalmoment Vr: goede vrijdag (les) viering</p>
16	17 t/m 23 apr	<p>Ma: 2e paasdag</p> <p>Introductie §7. Opdrachten 41 & 42 is huiswerk.</p>	<p>Ma: vrijdag Di: koorconcert en doorloop</p>
17	24 apr t/m 7 mei	Meivakantie	Meivakantie
18			

19	8 t/m 14 mei	Do/Vr: Biografiegesprekken Introductie §8. Opdrachten 43 & 44 is huiswerk	Ma: eindwerkstuk concept Ma: proefexamens 12H/V Wo: proefexamen 10M/H Do: begin centraal examens
20	15 t/m 21 mei	Introductie hfd. 8 §1&2 oefenen Introductie hfd. 8§4 Oefenen	Ma: Pinksteren (vrij) Wo: inhaalmoment Di t/m Vr: Centraal Examen
21	22-28 mei	Nader te bepalen Wo: personeelsmiddag Do: Hemelvaart vrij Vr: vrij	Ma/Di: Centraal examen Wo: mentormoment
22	29 mei t/m 4 juni	Toetsinhoud • Zuidoost Azie; Hoofdstuk 7 & 8§1,2,4. • De kwetsbaarheid van de delta's. • Lesaantekeningen en studiewijzer. Samengevat onderdeel Wereld.	10 ^e kl. talenreis
23	5 t/m 11 juni	Geen AK lessen	Ma: 2 ^e Pinksterdag 10 ^e & 11 ^e kl. stage 9 ^e kl. werkweek
24	12 t/m 18 juni	Toets bespreken Uitleg over boeken en uitgereikte materialen	10 ^e & 11 ^e kl. stage Wo: uitslag CE
25	19 t/m 25 juni	Ma: na 4 ^e uur rap. Verg. 9 ^e kl. Di: na 4 ^e uur rap. Verg. 10M/H/V Di: stagepresentatie 10 ^e kl. Wo: stagepresentatie 11 ^e kl.	Di t/m Vr: herexamens Wo: laatste inhaalmoment Do: mentormoment
26	26 juni t/m 2 juli		Ma t/m Do rapportverg. Les t/m 4 ^e uur. Do over 10V/11H/11V Vr: laatste lesdag/uitjesdag. 9 ^e klassen naar Amsterdam
27	3 t/m 9 juli	Herkansingsweek/inhaalweek Ma/Di: herkansing 9/10V/11H/11V Wo: uitprinten getuigschrift teksten Ma: toespreken 12B Di: toespreken 12C Wo: toespreken 12D & 10 ^e kl. Do: diploma uitreiking Vr: uitreiken getuigschriften	Vr: periode afsluiting 12e klas in zaal.
28	10 t/m 16 juli	Zomervakantie	
29	13 -19 juli		

Lesbrief 1 Singapore Inc.

<http://www.vpro.nl/programma/tegenlicht/afleveringen/41074482/>

maandag 9 februari 2009 20:55 Ned 2

dinsdag 10 februari 2009 15:05 Ned 2 (Herhaling)

Als niet-Westerse economieën wereldwijd steeds meer gewicht in de schaal gaan leggen, welk economisch model zouden zij dan mogelijk in de toekomst kunnen gaan opleggen aan óns? Tegenlicht laat zich voor- en bijlichten in Singapore, volgens sommigen het meest succesvolle economisch model ter wereld.

Singapore, het stadsstaatje in Zuid-Oost Azië, was 40 jaar geleden niet veel meer dan een moeras. Het had geen grondstoffen, geen achterland en een laag opgeleide beroepsbevolking. Nu is het één van de meest succesvolle economieën in Azië met een staatsfonds (Temasek) dat vele miljarden bezit en een per capita inkomen dat hoger is dan dat in Nederland: omstreeks 48.000 dollar tegen ongeveer 37.000 dollar. Het economisch model is zo'n succesformule, dat zelfs de Chinese leider Deng Xiao-Ping in 1978 Singapore bezocht om van dit model te leren, met alle gevolgen van dien.

Wat is het geheim achter het Singapore-model? Tegenlicht maakt een verkenning aan de hand van een aantal ontmoetingen met politieke en businessleaders, waaronder de grondlegger van het moderne Singapore, oud-premier Lee Kuan Yew (premier tussen 1959 en 1990), de politicoloog en Azië-kenner Kishore Mahbubani (van de Lee Kuan Yew School for Public Policy), de inmiddels in Singapore woonachtige Amerikaanse superinvesteerder Jim Rogers en oud-topman van AkzoNobel Kees van Lede.

Hoe verklaren zij het succes van het Singapore-model en gaat dit model aan Azië en uiteindelijk aan de rest van de wereld de weg naar een toekomstbestendige economie wijzen?

Video kijkvragen over Singapore Inc.

hfd.1 §3.2 De industrie in Zuidoost-Azië en de globalisering

Bekijk de volgende documentaire en maak de onderstaande opdrachten. De film staat op internet: <http://www.vpro.nl/programma/tegenlicht/afleveringen/41074482/>, Op de achterzijde meer aanvullende informatie

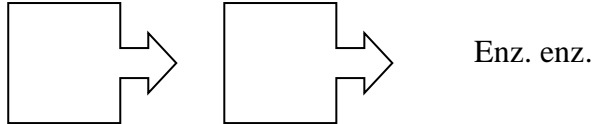
De lengte van de documentaire is 50 minuten. Je hoeft alleen de eerste 30 minuten te bekijken.

Opdrachten bij de film

- 1) Wat zijn de centrale vragen van deze uitzending?

- 2) 40 jaar geleden was Singapore een moeras met een half miljoen inwoners. Welke beelden krijg je in de eerste vijf minuten te zien van Singapore?

3) In 1965 werd Singapore zelfstandig. Iedereen dacht dat z'n kleine staat niet in staat was te overleven. Welke factoren zorgden ervoor dat Singapore een sterke staat werd een rust punt in Zuidoost Azië?

4) Teken een keten van oorzaak en gevolg als je buitenlandse investeerders toelaat in een land zoals Singapore.

5) Tim Rogers vindt het onderwijs in Singapore fantastisch. Wil jij ook zo les krijgen van je aardrijkskunde docent?

6) In de toespraak van Kees van Lede vertelt iets over kennis en ideeën. Welke opmerkelijke verandering heeft plaats gevonden?

7) Wat zijn de vier grootste economieën in de wereld?

8) Wat zijn de drie basis behoeften?

9) Welke voordeel kan een éénpartijstaat hebben? Geef een verklaring.

10) Welke nadeel heeft het éénpartijstelsel voor de burgers? Wat moeten de mensen in leveren om deze welvaart te krijgen?

Atlasopdrachten

11) Welke indicatoren uit de atlas kan je gebruiken om het economisch succes te verklaren van Singapore? Geef de indicator en de desbetreffende bladzijde

Lesbrief 2 landen vergelijken

Introductie

Landen kan je op verschillende manieren met elkaar vergelijken. Voor een goede vergelijking tussen landen kan gebruik gemaakt worden van indicatoren.

Maak de opdracht in twee tallen

Opdracht 1

Vul bij schema 1 de betekenis in van de zeven indicatoren. Controleer je antwoorden met behulp met je boek.

Indicator/begrip	Betekenis van de begrippen
Analfabetisme	
BNP per inw.	
Bevolkingsdichtheid	
Levensverwachting	
VN-index	
Democratie	
Godsdienst	

Schema 1

Opdracht 2

-Zet in schema 2 de begrippen op een door jou gekozen volgorde. Op 1 zet je het begrip dat volgens jou het meeste zegt over de ontwikkeling van een land en op 7 het begrip dat het minste zegt over ontwikkeling.

-Zet achter het begrip waarom jij het op die plaats hebt gezet (waarom staat het boven of onder een ander begrip).

-Zoek een kaartblad dat meer informatie geeft over deze indicator. Gebruik een kaartje op mondiaal schaalniveau.

	Begrip op volgorde	Waarom	Kaart atlas
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			

Schema 2

Opdracht 3

Bespreek opdracht 2 met een ander groepje. Verwerk de uitkomsten van het gesprek in het schema.

Opdracht 4

We hebben in de vorige opdrachten verschillende indicatoren bekeken en vergeleken. Met deze opdracht gaan we kijken in hoeverre indicatoren gebruikt kunnen worden om een wereldbeeld te creëren. Dat staat in deze opdracht centraal.

Stappenplan voor het creëren van een eigen wereldbeeld.

Gebruik schema 3. In schema 3 staan een groep landen en vier indicatoren.

1. Verzin een eigen indicator in de een-na-laatste kolom.
2. Kijk per land hoe het staat met de indicator en geef een score van 1 tot en met 5. Scoort een land goed op een indicator dan krijgt het 5 punten en als een land slecht scoort word 1 punt gegeven.
3. Tel alle punten bij elkaar op.
4. Verdeel de zeven landen onder in een periferie, semiperiferie en centrum.

Opdracht 5

Een ontwikkelingsland word gekenmerkt door een fragmentarische modernisering.

- a. Leg uit wat bedoelt word met fragmentarische modernisering.
- b. Wat zijn de verschillen tussen een land in de periferie en een land in de semiperiferie. Welke indicatoren in de atlas kunnen gebruikt worden om dit verschil duidelijk te maken.
- c. Het gebruik van de indicator BNP/inw. heeft ook enkele nadelen in het gebruik. Welke zijn dit.

Land	Analfabetisme	VN-index	Levensverwachting	BNP per hoofd	.....	Totaal
China						
Madagaskar						
Mexico						
Estland						
VS						
Mali						
Nederland						

Schema 3

Demografie

Sociale en natuurlijke bevolkingsgroei

Migratie heeft gevolgen voor het aantal inwoners in een bepaald gebied. De toename en afname van de bevolking door migratie wordt **sociale bevolkingsgroei** genoemd. De sociale bevolkingsgroei wordt uitgedrukt in het migratiesaldo. Is het saldo positief, dan neemt het aantal inwoners toe. We spreken dan van een **vestigingsoverschot**. Is het saldo negatief, dan neemt het aantal inwoners juist af en wordt er gesproken van een **vertrekersoverschot**.

Behalve de sociale bevolkingsgroei beïnvloedt ook de natuurlijke bevolkingsgroei het inwonertal. **De natuurlijke bevolkingsgroei** is het verschil tussen het aantal geboorten en het aantal sterfgevallen in een bepaald gebied. Wanneer er in een gebied meer geboorten zijn dan sterfgevallen, is er sprake van een **geboorteoerschot**. In sommige gevallen kan het aantal sterfgevallen het aantal geboorten in een jaar overtreffen. Wanneer we de migratie van en naar het buitenland buiten beschouwing laten, zal de bevolking op den duur in omvang afnemen. Er wordt in dit geval gesproken van een **sterfteoverschot**.

De natuurlijke bevolkingsgroei verandert in de tijd. Het **demografisch transitie-model** laat de veranderingen zien

Evenals bij migratie, wordt er bij de natuurlijke bevolkingsgroei een onderscheid gemaakt in absolute en relatieve groei. Dat maakt vergelijkingen tussen gebieden met een verschillend inwonertal mogelijk. Het relatieve geboortecijfer en het sterftecijfer zijn de grootheden die hiervoor gebruikt worden.

Bevolkingsopbouw

Geboorte- en sterftecijfers zijn niet erg geschikt om landen of regio's met elkaar te vergelijken. Ze zijn sterk afhankelijk van de leeftijdsopbouw van een bevolking: de samenstelling van een bevolking naar leeftijdsgroepen. Bij een jonge bevolking zal het geboortecijfer hoger zijn dan bij een sterk vergrijsde bevolking. Het omgekeerde geldt voor het sterftecijfer. De leeftijdsopbouw wordt weergegeven in een **bevolkingsdiagram**. Dat is een weergave van de verdeling van de bevolking naar geslacht en leeftijd in leeftijdsklassen of cohorten van 5 jaar.

Er zijn qua vorm drie soorten bevolkingsdiagrammen te onderscheiden, zie GB53 202H.

- Piramidevorm (GB53 202H2): elke leeftijdsgroep is kleiner dan de voorafgaande bevolkingsgroep. Er is sprake van een jonge, toenemende bevolking. Vooral de bevolkingsdiagrammen van ontwikkelingslanden hebben deze vorm.
- Urnvorm (GB53 202H3): het bevolkingsdiagram heeft steeds kleinere cohorten bij de jongere leeftijdsgroepen. Er is sprake van een afnemende bevolking. Vooral in de West-Europese landen komt dit diagram veel voor.
- Granaatvorm (GB53 202H1): het bevolkingsdiagram laat een slechts zeer geleidelijke afname van jong naar oud zien; Er is sprake van een gelijkblijvend bevolkingsaantal. We spreken dan ook wel van een '**stationaire bevolking**'.

Uit de verschillende vormen van de bevolkingsdiagrammen kun je opmaken dat de natuurlijke bevolkingsgroei door de tijd verandert. Het Nederlandse bevolkingsdiagram had vroeger bijvoorbeeld een piramidevorm en is pas na de Tweede Wereldoorlog via een urnvorm in een granaatvorm veranderd. De bevolking van een gebied maakt dus een bepaalde ontwikkeling door.

De volgende drie factoren zijn van invloed op de veranderingen in de leeftijdsopbouw.

- A Sociaal-culturele factoren: veranderingen in de samenleving kunnen ertoe leiden dat het aantal geboorten afneemt. Afname van de invloed van de kerk, minder sociale controle en op latere leeftijd kinderen krijgen hebben een beperkende invloed gehad op het aantal geboorten. Niet alleen het geboortecijfer, maar ook het sterftecijfer is verlaagd door een sterk verbeterde medische zorg, een verbeterde hygiëne en een betere uitgebalanceerde voeding.
- B Economische factoren: waren kinderen vroeger een economische noodzaak, de laatste dertig jaar is het krijgen van kinderen steeds meer een economische last geworden. Tegenwoordig krijgen mensen kinderen omdat ze dat graag willen en niet meer omdat het moet om het hoofd boven water te houden. Anticonceptie maakt de keuze voor wel of geen kinderen mogelijk. De gezinnen zijn dan ook steeds kleiner geworden. Gezinnen met een of twee kinderen komen nu het meeste voor.
- C Politieke factoren: de politiek kan de geboorten op een bepaalde manier beïnvloeden, in ontwikkelingslanden proberen overheden bijvoorbeeld de explosieve bevolkingsgroei af te remmen door campagne te voeren voor geboortebepanking.

In een bevolkingsdiagram vormende personen van 0 tot 19 jaar en die van 65 jaar en ouder het economisch niet-productieve deel van de bevolking. De verhouding tussen het economisch productieve deel en het economisch niet-productieve deel wordt de **demografische druk** genoemd. Over het algemeen komt het erop neer, dat het economisch productieve deel van de bevolking het economisch niet-productieve deel van de bevolking moet onderhouden. Immers mensen die werken maken het mogelijk dat er voorzieningen zijn voor jongeren en ouderen, zoals onderwijs en bejaardenhuizen. Zijn er weinig werkende mensen ten opzichte van het aantal jongeren en ouderen dan betekent dat de druk op deze groep erg groot zal zijn om de voorzieningen op peil te houden. De demografische druk van een bevolking kan als volgt worden uitgerekend.

$$demografische\ druk = \frac{aantal < 20 + aantal > 65}{aantal\ 20 - 65} \times 100\%$$

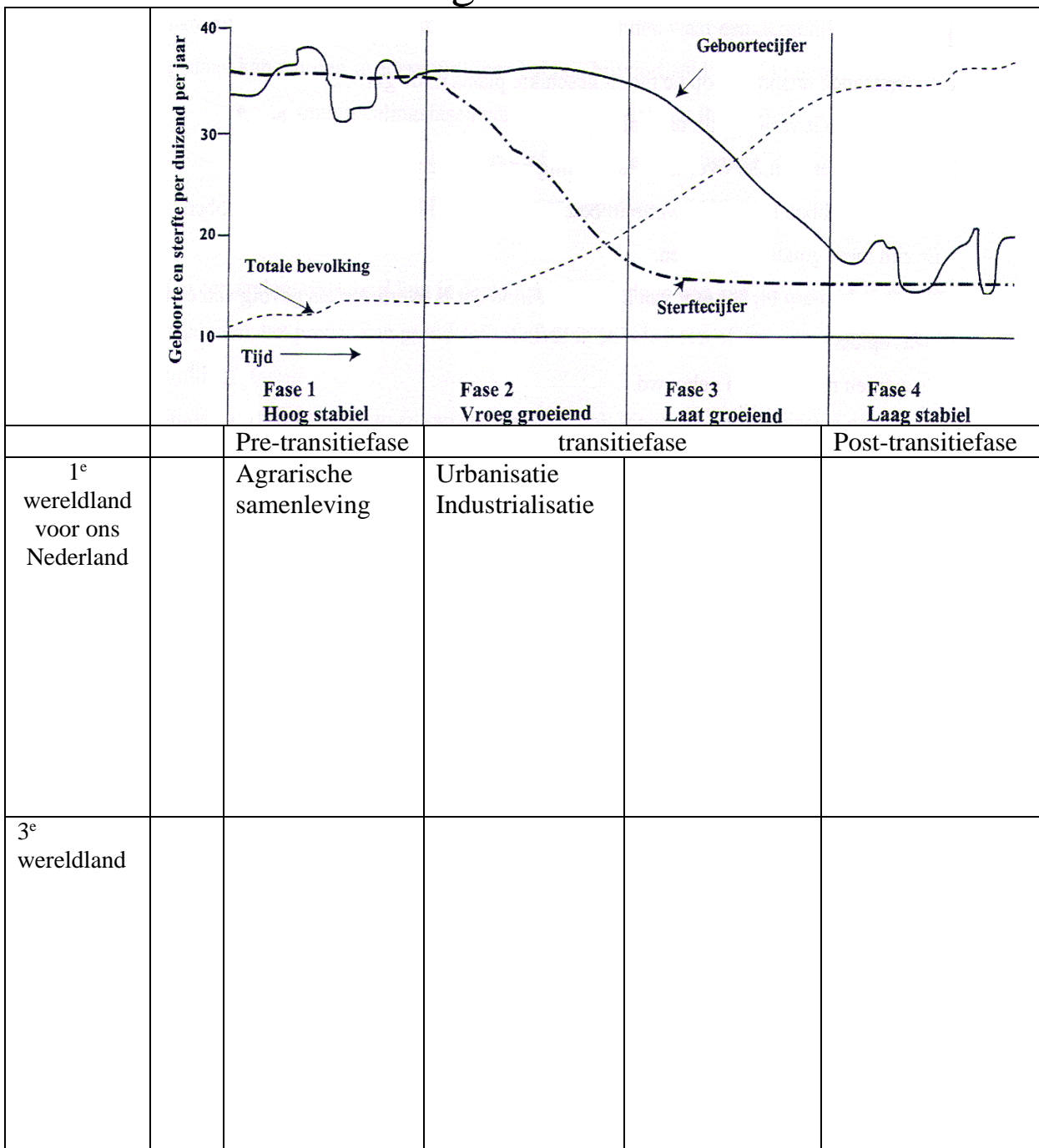
Wanneer de groep van 65 jaar en ouder stijgen, dan is er sprake van **vergrijzing**. Wanneer door vergrijzing het economisch niet-productieve deel van de bevolking groeit, wordt de leeftijdsgroep van 20 tot 65 jaar verhoudingsgewijs kleiner en stijgt de demografische druk. Ook kan de groep van 20 en jonger stijgen, dan is er spraken van **vergroening**.

$$groene\ druk = \frac{aantal < 20}{aantal\ 20 - 65} \times 100\%$$

$$grijze\ druk = \frac{aantal > 65}{aantal\ 20 - 65} \times 100\%$$

De demografische druk is in een piramide- model of een urnmodel het grootst, omdat daar de niet-productieve bevolking veel groter is dan bij het granaatmodel.

De demografische transitie

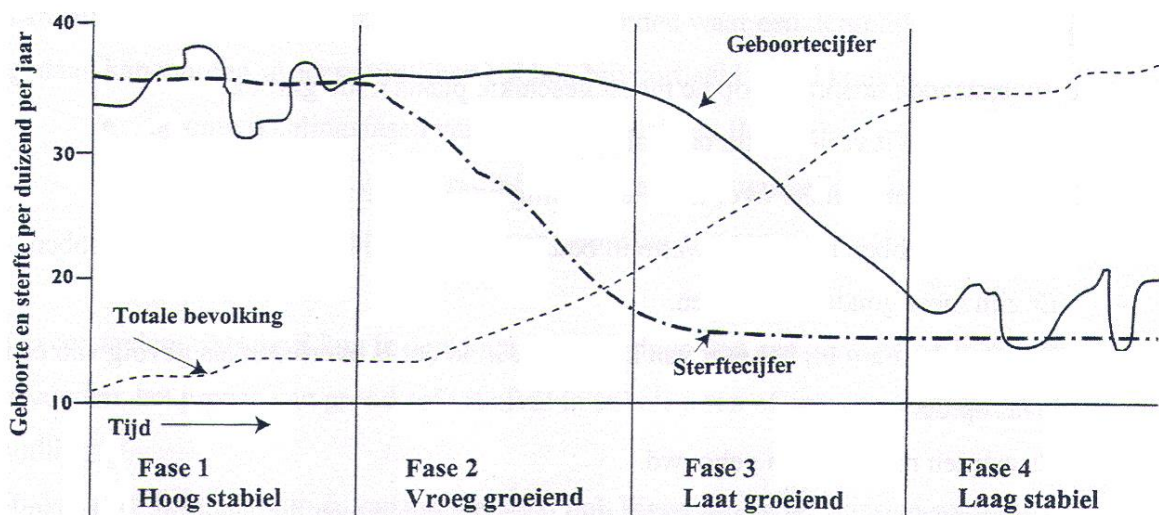

Demografische transitie-model
Oefening uit het boek van J. van der Schee

Opdracht:

Plaats de onderstaande uitspraken op de meest geschikte plaats in de grafiek.

1. Willem de Wit verliest zijn baan als doodgraver.
2. Ouders beginnen meer over familieplanning na te denken.
3. Kinderen hebben het lekker warm in bed, omdat ze veel broertjes en zusjes hebben.
4. Er zijn meer gouden bruiloften.
5. Een moeder huilt bij het graf van haar zesde kind dat is overleden als gevolg van een tyfus epidemie.
6. Er worden meer huizen gebouwd.
7. Een inspecteur van de gezondheidszorg is erg tevreden over de ingebruikname van een nieuw rioleringsysteem.
8. Meerdere kinderen delen één kamer.
9. Grootouders zijn zeldzaam.
10. De mensen worden aangemoedigd om naar de koloniën te emigreren.

Het vergelijken van landen

Samenvatting GEO Arm en rijk Havo H3, gemaakt door Thieme Meulenhoff en bewerkt door Arnoud Boerma voor de Stichtse Vrije School.

De wereld indelen

De hoofdvraag in dit hoofdstuk is:

Hoe kun je regio's goed vergelijken, zodat veranderingen in geografische patronen en processen op meerdere ruimtelijke schaalniveaus duidelijk worden?

Deelvragen

- 1 *Hoe kun je landen en gebieden op een goede manier met elkaar vergelijken?*
- 2 *Welke economische indicatoren kun je gebruiken wanneer je landen met elkaar wilt vergelijken?*
- 3 *Wat zijn de eigenschappen van die indicatoren en waarom moet je voorzichtig zijn met het toepassen ervan?*
- 4 *Welke demografische en sociaal-culturele indicatoren kun je gebruiken wanneer je landen met elkaar wilt vergelijken?*
- 5 *Welke verandering in de bevolkingsgroei maken landen door wanneer de welvaart groeit?*
- 6 *Wat zijn de economische gevolgen van veranderingen in de leeftijdsopbouw?*

Landen en volken

► Mensen vormen zich een beeld van landen en willen deze met elkaar vergelijken. De vergelijking kan op vier verschillende dimensies/invalshoeken plaats vinden:

Economische dimensie
demografische dimensie
sociaal-culturele dimensie
politieke dimensie

Etiket en meetlint

► De ongelijke welvaart tussen en binnen landen valt op.

- Vergelijken op kenmerken is vaag en onnauwkeurig. De verschillen kunnen meetbaar worden gemaakt met behulp van criteria of indicatoren, zoals het BNP/inw.
- Elk criterium/indicator moet relatief worden gemaakt om landen te kunnen vergelijken, bijvoorbeeld door te werken met percentages of per inwoner.
- Voor een goede vergelijking zijn minimaal drie indicatoren nodig.

Lastig vergelijken

► Statistische gegevens zijn vaak verouderd en criteria zijn vaak verschillend omschreven. Dit maakt landenvergelijking lastig.

- Gegevens gelden vaak alleen op nationale schaal. Daardoor blijven regionale verschillen verborgen.
- Voorbeeld: het landelijk gemiddelde werkloosheidspercentage.
- Statistische gegevens zijn vaak onbetrouwbaar, met name in ontwikkelingslanden.

dimensies

Indicatoren

*Landelijke gegevens
verhullen regionale
verschillen*

Economische indicatoren

► Vergelijking tussen landen is mogelijk door te letten op economische criteria: productie, inkomen, soort werk.

- BNP: totale productie van goederen en diensten in een land, per jaar uitgedrukt in geld.

- Wees voorzichtig met het gebruik van het BNP, want:

- in ontwikkelingslanden veel zelfvoorziening: geen administratie van productie.

- de waarde van de nationale munten verschilt en omrekenen is moeilijk.

- BNP/hoofd is een gemiddelde dat niets zegt over de verdeling van het nationaal inkomen.

- er zijn tussen landen grote verschillen in koopkracht.

- een indicator die naast het BNP/inwoner kan gebruiken is extreme armoede daardoor een beeld kan ontstaan over de verdeling van de rijkdom over de bevolking.

Bruto Nationaal Product

Voorzichtig met BNP

nationaal inkomen

Koopkrachtverschillen

► Koopkracht = de hoeveelheid goederen die kunnen worden gekocht met een bepaald salaris ('een standaard boodschappenmandje').

- Een tamelijk betrouwbare index is de hamburgerindex: hoeveel kost een Big Mac in een land of hoe lang moet je werken voor een Big Mac?

- Vanwege de nadelen van het criterium BNP/inwoner gebruiken de VN de Human Development Index (VN-index). Daarin zijn drie indicatoren opgenomen:

- de gemiddelde verdiensten → het BNP/inwoner

- de ouderdom → de gemiddelde levensverwachting

- de scholingsgraad → (an)alfabetisme.

De HDI is dus een samengestelde indicator.

koopkracht

HDI-index (VN-index) als aanwijzing voor ontwikkeling

De bestaansmiddelen

► De beroepsbevolking werkt in drie sectoren: primair, secundair en tertiair.

- Een hoog aandeel werkers in de landbouw wijst op een laag BNP/inwoner.

- Van elk bestaansmiddel kan ook de bijdrage aan het BNP worden gegeven.

De verhouding tussen aantallen mensen en verdiensten per sector, zegt iets over de productiviteit ervan.

Aandeel beroepsbevolking in de landbouw

Veel mensen in de landbouw gaat samen met onderontwikkeling.

Demografische indicatoren

► Demografie = de studie van de aantallen van de bevolking en de veranderingen daarin.

- Het kenmerk bevolkingsdichtheid is altijd een gemiddelde.

- De bevolkingsspreiding geeft aan hoe de bevolking is verdeeld over een gebied.

- De natuurlijke bevolkingsgroei is bruikbaar bij het vergelijken van de ontwikkeling van landen. Want dit is gekoppeld aan geboortecijfer, zuigelingensterfte en kindersterfte.

- De leeftijdsopbouw is kenmerkend voor de ontwikkeling van een land.

- Het piramidemodel hoort bij ontwikkelingslanden, zoals Egypte.

- De granaatvorm: het bevolkingsaantal blijft gelijk.

- De ui-vorm: afnemende bevolking.

- Bij een piramide is de groene druk hoog (veel investeringen in werk, onderwijs). Bij een ui-model is juist de grijze druk hoog.

- De verhouding tussen de leeftijdsgroepen geeft de demografische druk aan.

Hoog als er naar verhouding weinig mensen in de productieve leeftijd zijn (20-65 jaar).

bevolkingsdichtheid bevolkingsspreiding

natuurlijke bevolkingsgroei

zuigelingensterfte

leeftijdsopbouw

demografische druk

<i>demografische transitie</i>	<p>De bevolkingsovergang</p> <p>► Het demografische transitie­model verklaart de veranderingen in de leeftijdsopbouw: als de omstandigheden veranderen, zullen ook geboortecijfer en sterftcijfer veranderen.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● De eerste fase hoort bij de agrarisch-ambachtelijke samenleving. De sterftcijfers en de geboortecijfers zijn hoog, maar liggen dicht bij elkaar. Daardoor is het geboorteoverschot klein. De armste landen kennen deze situatie nog. ● Fase 2 en 3 laten een snelle bevolkings­groei zien. ● In fase 4 zitten sterftcijfer en geboortecijfer op een laag niveau en weer dicht bij elkaar. De bevolking neemt op de lange duur af. De vergrijzing slaat toe, waardoor het sterftcijfer tijdelijk stijgt. Deze fase is kenmerkend voor veel rijke hoogontwikkelde landen, de post-industriële samenlevingen.
<i>Vier fasen in het transitie­model.</i>	
<i>migratie</i>	<p>Migratie</p> <p>► De bevolking kan ook veranderen door sociale groei: vestiging of vertrek. Migratie is te verklaren met behulp van pullfactoren en pushfactoren.</p>
<i>emigreren</i>	<p>► Wanneer de leefomstandigheden slecht zijn, zullen veel mensen gaan emigreren.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Aantrekkingsfactoren voor een migrant worden pullfactoren genoemd. ● De afstotingsfactoren heten pushfactoren. Ze zijn het omgekeerde van de attractiefactoren. ● Mensen wegen deze factoren tegen elkaar af. Arbeidsmigratie betekent dat de doorslaggevende reden de werkgelegenheid in het vestigingsland is. Migratie hangt niet alleen af van pull en push, maar ook van persoonskenmerken.
<i>pullfactoren pushfactoren</i>	
<i>arbeidsmigratie</i>	

Sociaal-culturele indicatoren

<i>taal godsdienst</i>	<p>Demografische indicatoren zijn onderdeel van de sociaal-culturele indicatoren. Bij een vraag over sociaal-culturele indicatoren kunnen dus ook de demografische indicatoren in het antwoord betrokken worden.</p> <p>► Taal en religie zijn de belangrijkste cultuurelementen.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● De godsdienst is van grote invloed op menselijke beslissingen en voor de inrichting van gebieden. <p>De taal is onmisbaar bij communicatie en de verspreiding van ideeën.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● De twee kenmerken zijn niet goed bruikbaar om de ontwikkeling van een gebied aan te geven, omdat ze niet in cijfers uit te drukken zijn.
<i>Religie en taal zijn basiselementen van de persoonlijke en regionale identiteit.</i>	

Analfabetisme remt de vooruitgang

<i>analfabetisme</i>	<p>► Analfabetisme is een kenmerk in de HDI, dus van groot belang voor de ontwikkeling van landen.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Eenvoudigste criterium is dus geletterdheid, (an)alfabetisme.
----------------------	--

Politieke indicatoren

<i>Beheersing corruptie</i>	<p>► Criteria tussen landen is ook mogelijk door te letten op de manier waarop een land wordt bestuurd.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Voorwaarde voor ontwikkeling in een land is een redelijk betrouwbare overheid en weinig corruptie. Goede indicatoren hiervoor zijn: <ul style="list-style-type: none"> - beheersing van corruptie - doelmatigheid overheid en bestuur
<i>Doelmatigheid overheid en bestuur</i>	<ul style="list-style-type: none"> ● De positie van een land in het wereldsysteem kan gebruikt worden: <ul style="list-style-type: none"> - politieke bondgenootschappen - deelname aan handelsblokken (samenwerking I & II) ● Handhaving mensenrechten <ul style="list-style-type: none"> - politieke burgerrechten

Door landen met elkaar te vergelijken kan een uitspraak worden gedaan welke positie het land in neemt in wereldsysteem. De positie kan omschreven worden met de termen:

- Periferie
- Semi-periferie
- Centrum

Opdracht

- Markeer de belangrijkste cursief gedrukte indicatoren.
- Schrijf de gemarkeerde indicator onder elkaar op.
- Zoek in de atlas de kaart die hoort bij de desbetreffende indicator en schrijf het kaartblad en kaartletter achter de opgeschreven indicatoren.
- Geef aan wat de eenheid van de indicator is om vergelijken mogelijk te maken

	Kaartblad	Indicator omschrijving waardoor landen vergelijken kunnen worden
Economische indicator		
<i>Bruto Nationaal Product</i>	GB53 213A GB54 245A	BNP/inw in euro's
Demografische indicator		
Sociaal-culturele indicator		
Politieke indicator		

Schema voor VWO klas Zuidoost-Azië hfd.1§2 & hfd.1§3.2

Globaliseringproces op mondiale schaal	Tijdvakken			
	1500-1850	1850-1950	1950-1990	1990-heden
Wat zijn de kenmerkende begrippen die iets zeggen over het wereldbeeld.	Handelskolonialisme	Exploitatiekolonialisme Industriële revolutie Internationale taakverdeling	Overzichtelijke wereld Oost-west-tegenstelling Noord-Zuid-tegenstelling	Onoverzichtelijke wereld Global Shift
Centrum gebieden van de wereld	Spanje, Portugal, Nederland Groot-Brittannië	West-Europa Noord-Amerika	West-Europa Noord-Amerika Japan	West-Europa Noord-Amerika Deels Azië
Semi-perifere gebieden van de wereld			NIC's	Delen Azië Delen Latijns Amerika
Periferie gebieden van de wereld	Delen Azië, Afrika, Zuid-Amerika	De koloniën	Derde wereld	Afrika Landen in Latijns Amerikaan
Globaliseringproces in de regio Zuidoost Azië.				
Indonesië	Centrale plaats voor de VOC	Kolonie Nederland Plantages, leverancier grondstoffen 1900 ethische politiek	1949 onafhankelijk soevereine staat. Richten op importvervangende industrialisatie	2 ^{de} generatie NIC 1997 Azië crisis en als gevolg exportgeoriënteerde industrialisatie
Singapore		Kolonie Groot-Brittannië	1 ^{ste} generatie NIC Industriële samenleving	Centrum land, met hoogwaardige productie
Maleisië		Kolonie Groot-Brittannië	2 ^{de} generatie NIC	Jonge NIC
Vietnam		Kolonie Frankrijk		MOL
Filippijnen			2 ^{de} generatie NIC	Jonge NIC

1950-1960 wederopbouw Japanse industrie en importvervangende industrialisatie in enkele landen

1960-1980 1ste generatie NIC lage lonen en arbeidsintensieve productieactiviteiten, exportgeoriënteerde industrialisatie

1980-1996 2de generatie NIC opkomst nieuwe landen die de taken overnemen van de 1ste generatie

1997-1998 Aziatische beurscrisis

1998-heden Vietnam en China (India ook, maar is Zuid-Azië) gaan industrieel ontwikkelen. Singapore boven aan technologische ladder.

Schema voor VWO klas Zuidoost-Azië hfd.1§2 & hfd.1§3.2

Globaliseringproces op mondiale schaal	Tijdvakken			
	1500-1850	1850-1950	1950-1990	1990-heden
Wat zijn de kenmerkende begrippen die iets zeggen over het wereldbeeld.				
Centrum gebieden van de wereld				
Semi-perifere gebieden van de wereld				
Periferie gebieden van de wereld				
Globaliseringproces in de regio Zuidoost Azië.				
Indonesië				
Singapore				
Maleisië				
Vietnam				
Filippijnen				

